

Forleden mødte endnu en deprimeret 17-årig gymnasiepige op på min klinik. Familien stammer fra et mellemøstligt land, forældrene er skilt, og hun er født i Danmark og opvokset hos en mor, som aldrig begrænsede hendes frihed til at lege med andre børn, deltage i gymnastik, svømning, lejrskoler og børnefødselsdage, som andre forældre fra hjemlandet gjorde. Pigen har gået i dansk skole, familien bor ikke i et ghettoområde og er ikke religiøs, storebroderen bor papirløst sammen med sin danske kæreste uden indvendinger fra familien. Alt var godt indtil den dag, pigen blev forelsket i en dreng fra klassen. Pludselig kom der begrænsninger på, hvor længe hun måtte være ude om aftenen, og hvor mange fester hun måtte deltage i, selv om hun efter hjemlandets skik ikke drikker alkohol og altid har overholdt aftaler med moderen. Personer fra hjemlandet, som pigen ikke kender, ringer til hendes mor og spørger: "Ved du, hvad din datter laver ude i byen om natten?" Moderen har forklaret pigen, at hvis hun mister sin mødom, vil hun vanære hele familien. Pigen har svært ved at affinde sig med restriktionerne og kontakten mellem hende og moderen, som tidligere var tæt og varm, består nu kun i skænderier. Hun kommer hjem fra skole, går ind på sit værelse, lukker døren og går kun ud i køkkenet for at spise, når moderen er gået i seng, men hun føler sig fanget og spærret inde og er så ulykkelig, at hun tænker på selvmord.

Mange kliniske psykologer møder sager som denne og finder det svært at afgøre, hvilke interventionsformer, der passer til problematikken. "Det er deres kultur, og den må vi respektere", mener nogle. Andre anerkender ikke, at der er tale om et kulturelt træk, men mener, at indvandrere og flygtninge, dels pga. den racisme, danskerne udsætter dem for, dels pga. traumatisering, krig, flugt og udlændighed, er udsat for et følelsesmæssigt pres, som medfører, at de kommer til at presse deres børn. Forældre har desuden myndighed over børnene, så hvor meget kan en dansk psykolog blande sig? Professor Peter Elsass udgav i 2003 den udmærkede *Håndbog i kulturpsykologi*, og begrebet social kontrol har været debatteret i medierne. I *Psykologernes Fagmagasin P* mindes jeg ikke at have set debatten udfolde sig, måske fordi man bliver slået i hartkorn med racister og Dansk Folkeparti og frosset ud, hvis man udtaler sig offentligt om emnet. Men hvem går det ud over, hvis vi, der ser disse problematikker, ikke gør opmærksom på det? Ulykkelige unge piger, som pga. social kontrol fra deres familier og naboer fra hjemlandet er udsat for restriktioner og trusler, som betyder, at de ikke kan gøre brug af de danske frihedsrettigheder, kønsligestilling og lighed for loven, som de bliver undervist i på danske skoler. Hvis etnisk danske piger blev spærret inde og truet, ville vi straks underrette socialforvaltningen. Glemmer vi vores skærpede underretningspligt, når det drejer sig om piger fra etnisk ikke-danske familier?

Vi psykologer er nødt til at have en viden om kultur for at kunne udøve vores fag. Når vi møder klienter fra vores egen kultur, er det ikke noget, vi tænker over, fordi vi kender de kulturelle koder, der ligger bag den måde, de ser deres problematik på. Når vi sidder over for en ulykkelig ung pige som min klient, der refererer til en kultur, som er fremmed for os, er vi overladt til os selv, ofte uden megen baggrundsviden.

Endelig er der udkommet en akademisk bog, som sagligt og grundigt (litteraturlisten fylder 43 og noterne 24 sider) gennemgår faglitteraturen om æresbaseret kultur og den deraf følgende sociale kontrol, som danske unge fra etnisk ikke-danske familier kan være udsat for. Den er skrevet af tre ph.d.'er i antropologi, som lægger vægten på teori, men afslutter hvert kapitel med overvejelser over implikationerne for praktisk socialt arbejde. Forfatterne har desuden interviewet 44 fagpersoner, som arbejder praktisk på feltet, heraf fire psykologer, og citerer i bogen nogle af deres udsagn. I en note skriver forfatterne, at de har valgt at sløre, hvilke af disse fagpersoner, der er citeret i bogen, dog uden at begrunde dette valg, som kan undre, idet bogen ellers er præget af præcise kildehenvisninger. Endelig har forfatterne fulgt debatten i Danmark i årene 2015-18 tæt og refererer og kommenterer adskillige debatarrangementer og konferencer. Et eksempel på forfatternes grundighed er referatet (s. 21) af en paneldiskussion med titlen *Social kontrol ud fra et minoritiesperspektiv*, hvor en paneldeltager udtaler, at social kontrol, herunder vold, er mere udbredt i etniske majoritetsfamilier end i minoritetsfamilier og siger, at flere thailandske kvinder, der er udsat for vold af deres danske majoritetsmænd, end muslimske kvinder udsat for vold af deres muslimske minoritetsmænd, befolker landets kvindekrisecentre. I en næsten en side lang note imødegår forfatterne denne påstand vha. statistisk fra LOKK og Socialstyrelsen, som viser, at kvinder fra lande med overvejende muslimsk befolkning i Mellemøsten er overrepræsenterede på kvindekrisecentrene i forhold til thailandske kvinder. Denne bog bygger ikke holdninger, men på saglig, forskningsbaseret viden.

Forfatterne definerer begrebet æresrelateret social kontrol som en særlig form for social kontrol, der eksisterer i familier og sociale fællesskaber, som har kvinders seksualitet som omdrejningspunkt for familiens ære. Sådanne fællesskaber er udviklet i områder uden fungerende stat og retssystem og har tendens til at sætte ære over loven i fx den danske stat, som de kan have ringe tillid til og lukke sig imod. Ikke mange forfattere tør i vore dage definere begrebet så tørt som i denne bog.

Begrebet kultur bruges i dag politisk af både minoritets- og majoritetsrepræsentanter og af højre-såvel som venstrefløjen. Kulturbegrebet er blevet så politiseret, at det næsten ikke er muligt at skelne mellem det forskningsbaserede kulturbegreb, som er antropologiens genstandsfelt, og et folkeligt kulturbegreb, som indgår i hverdags sproget. Begrebet kultur opfattes i dag som værende i familie med racisme, og antropologien har i postmoderne selvransagelse afskaffet det som nøgle til at forklare menneskers adfærd i et givet samfund, skriver forfatterne. Det kulturbegreb, forfatterne argumenterer for, er plastisk og dialogisk: mennesket er rundet af sin kulturelle baggrund, men kan i kraft af sin intelligens, sociale kreativitet og mod ændre sin kultur. Forskelle mellem kulturer kan således overskrides. Forfatterne definerer æreskultur som betegnelsen for sociale fællesskaber, hvor mænds og familiers ære er af central betydning, og æren afhænger af pigers og kvinders ærbarhed. At sikre at piger er seksuelt uberørte, indtil de bliver gift, er en kerneopgave for hele familien med hjælp fra det omgivende etniske sociale fællesskab.

Der er tale om en solid grundbog, som ikke forældes lige med det første og samtidig har et frisk pust fra den standende debat over sig. Bogen tager parti for de kvinder og piger, som oftest er ofre for æresrelateret social kontrol, og har således en tydelig feministisk holdning. Den beskriver også den særlige form for æresrelateret social kontrol, som homoseksuelle og andre seksuelle minoritetspersoner fra etnisk ikke-danske familier er udsat for fra de etniske sociale fællesskaber, de er født ind i.

Efter læsning af denne bog ved man som psykolog tilstrækkelig meget til at kunne gennemskue, hvornår æresrelateret social kontrol er det bagvedliggende problem i en sag, og man har en bedre baggrund for at overveje, om der fx er tale om ulovlige forhold, eller der bør skrives en underretning. Man ved også mere om, hvor meget mod og personlig styrke, der skal til for at bryde med et miljø, som er præget af æresrelateret social kontrol, og har ideer til, hvilke muligheder for mægling mellem den unge og familien og hvilke former for hjælp, der kan komme på tale. Læs den og bliv meget klogere på en problematik, som du ikke kan undgå at møde, både i dit professionelle liv og ved diskussioner omkring middagsbordet. Kan varmt anbefales!

Af Talli Ungar Felding autoriseret psykolog, cand.psych., specialist og supervisor i psykoterapi

